

Ročník 2014

SBÍRKA ZÁKONŮ

ČESKÁ REPUBLIKA

Částka 16

Rozeslána dne 17. března 2014

Cena Kč 40,-

O B S A H:

40. Sdělení Ústavního soudu o přijetí stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 4. března 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 k nepřipustnosti ústavní stížnosti, jestliže stěžovatel v trestním řízení nepodá zákonem předepsaným způsobem dovolání
-

40**S D Ě L E N Í**
Ústavního soudu

Plénum Ústavního soudu přijalo pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 dne 4. března 2014 ve složení Stanislav Balík, Ludvík David, Jaroslav Fenyk (soudce zpravodaj), Jan Filip, Vlasta Formánková, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Jan Musil, Pavel Rychetský, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Kateřina Šimáčková, Milada Tomková, Jiří Zemánek a Michaela Židlická na návrh I. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci právního názoru I. senátu pro řízení vedená pod sp. zn. I. ÚS 1662/13, sp. zn. I. ÚS 1677/13 a sp. zn. I. ÚS 2164/13, který se odchyľuje od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu ze dne 2. března 2004 sp. zn. I. ÚS 180/03 (N 32/32 SbNU 293) a v nálezu ze dne 16. června 2011 sp. zn. I. ÚS 864/11 (N 116/61 SbNU 695),

toto stanovisko:

Ústavní stížnost je nepřijatelná, jestliže stěžovatel v trestním řízení nepodá zákonem předepsaným způsobem dovolání (§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů).

Odůvodnění

I.

Důvody předložení stanoviska

1. V současné době má soudce zpravodaj v nápadu tři ústavní stížnosti, ve kterých stěžovatelé uvádí, že jsou toho názoru, že v jejich věci není dán žádný dovolací důvod podle § 265b trestního řádu, a proti předcházejícím rozhodnutím proto podávají přímo ústavní stížnost, aniž by předtím vyčerpali mimořádný opravný prostředek v podobě dovolání. Ve všech třech případech stěžovatelům již dvouměsíční lhůta k podání dovolání uběhla.

2. Dne 22. 5. 2013 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost stěžovatelů L. V. a J. V., vedená pod sp. zn. I. ÚS 1662/13. Stěžovatelé v ústavní stížnosti namítají, že soudy nebraly zřetel na jejich návrhy na dokazování, především na provedení místního ohledání, jež bylo navrhováno již v přípravném řízení, neboť z místa činu byly pořízeny jenom nedostatečné fotografie. Dle stěžovatelů nebylo z výpovědi svědků prokázáno, že by se stěžovatelé dopustili uvedených trestných činů. Odvolací soud se dle stěžovatelů nezabýval hodnocením důkazů jednotlivě a ve vzájemných souvislostech a soudy se ve svých odůvodněních nevypořádaly s tím, z jakého důvodu nebyl proveden navržený důkaz ze strany obžalovaných. Stěžovatelé jsou toho názoru, že v jejich případě bylo porušeno právo na spravedlivý proces, jakož i právo na rovnost účastníků.

3. Dne 23. 5. 2013 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost stěžovatele J. V., vedená pod sp. zn. I. ÚS 1677/13. Stěžovatel namítá zcela vadné a nepřesvědčivé zjištění skutkového stavu, při jehož existenci byl vynesena odsuzující rozsudek založený ohledně identifikace pachatelů a určení jejich role ve skutkovém ději v zásadě na jediném důkazu, a to na výpovědi svědka, která objektivně vychází z důkazně nepoužitelné a v rozporu se zákonem provedené rekognice. Na základě teorie o plodech z otráveného stromu je dle stěžovatele tato výpověď rovněž nepoužitelným důkazem.

V důsledku svévole soudů při zjišťování skutečného stavu věci a vzhledem ke zcela formálnímu odmítnutí námitek obhajoby bylo dle stěžovatele porušeno právo na spravedlivý proces a nebyla ctěna zásada presumpce nevinny obsažená v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“).

4. Dne 12. 7. 2013 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost stěžovatelky P. O. S., vedená pod sp. zn. I. ÚS 2164/13. Stěžovatelka namítá porušení zásady rovnosti zbraní, neboť soudy dle jejího názoru neumožnily provedení klíčových důkazů obhajoby, a naopak se přiklonily k pochybnému důkazu jednoznačně nevěrohodné svědkyně. Dále dle stěžovatelky došlo také k porušení práva na řádné odůvodnění rozhodnutí a k porušení zákazu libovůle při rozhodování soudů. Protiústavnost a nepřezkoumatelnost rozhodnutí stěžovatelka spatřuje také v opomenutých důkazech. Z rozsudku odvolacího soudu je dle stěžovatelky zřejmé, že na její námítky ani na jí navržené důkazy nijak nereagoval. Stěžovatelka má za to, že soudy obou stupňů porušily její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 8 odst. 1, 2 a 5 Listiny, jakož i právo na spravedlivý proces.

II.

5. Podle ustanovení § 72 odst. 3 a § 75 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) je ústavní stížnost nepřipustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje; to platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů záviselých na jeho uvážení (znění účinné od 1. 1. 2013).

6. Z dikce příslušného ustanovení zákona o Ústavním soudu tak dle názoru I. senátu Ústavního soudu zcela jednoznačně vyplývá povinnost stěžovatelů vyčerpat před podáním ústavní stížnosti všechny procesní prostředky, které zákon stěžovatelům k ochraně jejich práva poskytuje, tedy povinnost vyčerpat ve věcech trestních vždy i mimořádný opravný prostředek v podobě dovolání, pokud je toto přípustné.

III.

Dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu u dovolání v trestních věcech

7. Z dosavadní judikatury vyplývá, že Ústavní soud v minulosti k problematice povinnosti vyčerpání dovolání v trestních věcech nepřistupoval zcela jednotně. V nálezu sp. zn. I. ÚS 180/03 ze dne 2. 3. 2004 (N 32/32 SbNU 293) Ústavní soud uvedl následující. „Stěžovatel ve své věci nepodal dovolání [§ 265a a násl. trestního řádu (dále též „tr. ř.“)], a tak muselo být postaveno mimo rozumnou pochybnost, zda vyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svých práv, protože podle přesvědčení Ústavního soudu mohly být námítky obsažené v ústavní stížnosti účinně uplatněny v rámci některého z dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 tr. ř. ... Za tohoto stavu, s ohledem na obsah napadených rozhodnutí a na tvrzení obsažená v ústavní stížnosti, nemohl Ústavní soud dospět s žádoucí jistotou k závěru, že stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svých práv, jak je má na mysli § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, protože za takové prostředky zákon považuje výhradně prostředky umožňující efektivní obranu proti zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Současná rozhodovací praxe o trestních dovoláních nedává záruku, že všechny případy, které Nejvyšší soud projednává z podnětu dovolání podaných obviněnými, jsou posuzovány z hlediska zachování ústavně garantovaných práv na spravedlivý proces, protože Nejvyšší soud v některých rozhodnutích explicitně nepřipouští meritorní přezkum z hlediska námitek týkajících se tvrzeného porušení procesního postupu předepsaného pro zjišťování skutkového stavu a hodnocení důkazů (§ 2 odst. 5 a 6 tr. ř.), a to bez ohledu na závažnost důsledků pro spravedlivé rozhodnutí věci (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).“ V podstatě totožnou argumentaci Ústavní soud použil také v nálezu sp. zn. I. ÚS 864/11 ze dne 16. 6. 2011 (N 116/61 SbNU 695). V obou případech tak Ústavní soud posoudil ústavní stížnost jako přípustnou i přesto, že stěžovatel nevyčerpal všechny dostupné prostředky ochrany svých práv.

8. Obdobně se Ústavní soud vyjádřil i v několika usneseních. Například v usnesení sp. zn. IV. ÚS 3407/11 ze dne 5. 12. 2011 [také usnesení sp. zn. IV. ÚS 430/11 ze dne 2. 3. 2011 (dostupné stejně jako všechna další zde uvedená rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>)] Ústavní soud uvedl, že „Ústavní soud ve své rozhodovací praxi netrvá na tom, aby v trestních věcech vždy bylo proti meritornímu rozhodnutí soudu druhého stupně podáno před napadením rozhodnutí ústavní stížností dovolání, ledaže by v ústavní stížnosti byly uplatněny takové námitky, které *prima facie* naplňují některý z dovolacích důvodů dle trestního řádu. To proto, že jak z hlediska zákonné úpravy dovolacích důvodů, tak i z pohledu judikatorní praxe Nejvyššího soudu je zjevné, že požadavek Ústavního soudu na předcházející obligatorní dovolací přezkum byl by povětšinou formalistickým lpěním na využití zpravidla neefektivního opravného prostředku. Takový požadavek by navíc nevhodně oddaloval možnost ústavněprávního přezkumu rozhodnutí obecných soudů v těch případech, kdy stěžovatel pociťuje porušení kautel ústavnosti, aniž by současně měl za to, že v jeho věci existuje jakýkoliv dovolací důvod zakotvený v ustanovení § 265b trestního řádu.“

9. Přípustností ústavní stížnosti s ohledem na (ne)vyčerpání dovolání v trestním řízení se Ústavní soud zabýval také v usnesení sp. zn. IV. ÚS 851/11 ze dne 18. 4. 2011, kde uvedl: „Je třeba podotknout, že dovolání v trestním řízení představuje mimořádný opravný prostředek, který stěžovatel není, s ohledem na limitovaný okruh dovolacích důvodů, nezbytně povinen před podáním ústavní stížnosti vyčerpat.“. K uvedené problematice se vztahuje také usnesení sp. zn. II. ÚS 1707/09 ze dne 6. 4. 2012, kde Ústavní soud vyslovil tento názor: „Z hlediska řízení o ústavní stížnosti je tak nutno dovolání považovat za poslední procesní prostředek ochrany práv pouze tehdy, lze-li v jeho rámci uplatnit námitky, které by bylo možno podřadit pod tzv. dovolací důvody.“

10. Dle usnesení sp. zn. III. ÚS 3394/10 ze dne 14. 2. 2011 je primárně věcí stěžovatele, aby posoudil, zda námitky, které má proti předchozímu rozhodování obecných soudů, lze efektivně uplatnit v dovolání nebo zda se může obrátit přímo na Ústavní soud. „V prvé řadě je třeba uvést, že z ustanovení § 265a odst. 1 a 2 trestního řádu (dále jen „tr. ř.“) vyplývá, že dovolání je v těchto případech přípustným mimořádným opravným prostředkem, ovšem vzhledem k taxativnímu výčtu dovolacích důvodů (§ 265b odst. 1 tr. ř.) nemusí být vždy „posledním procesním prostředkem, který zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje“ (§ 72 odst. 3, § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Je přitom primárně věcí samotného obviněného, aby posoudil, zda námitky, které má vůči rozhodnutí odvolacího soudu (a potažmo soudu prvního stupně), lze „efektivně“ uplatnit v dovolání nebo zda se může obrátit „přímo“ na Ústavní soud (zodpoví-li ovšem danou otázku nesprávně, může Ústavní soud jeho postup shledat jako „nevyčerpání všech procesních prostředků“ ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost odmítnout).“ Obdobně se Ústavní soud vyjádřil také v usnesení sp. zn. II. ÚS 1157/11 ze dne 17. 5. 2011.

11. Podřaditelností stěžovateli uplatněných námitek pod zákonné dovolací důvody se Ústavní soud zabýval např. v usnesení sp. zn. III. ÚS 3242/07 ze dne 28. 2. 2008, kde uvádí následující: „Jelikož založil ústavní stížnost z větší části na námitkách, které nejsou *prima facie* podřaditelné pod zákonné dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b trestního řádu, na vyčerpání tohoto opravného prostředku není příléhavé trvat, jestliže by obdobně podání zřejmě k meritornímu dovolacímu přezkumu nevedlo; Ústavní soud proto posoudil ústavní stížnost jako přípustnou (srov. např. usnesení sp. zn. II. ÚS 405/03).“ V usnesení sp. zn. II. ÚS 405/03 ze dne 5. 5. 2004 Ústavní soud uvádí, že „již opakovaně ve své judikatuře konstatoval, že dovolání je mimořádným opravným prostředkem určeným k nápravě výslovně zákonem vymezených procesních a hmotněprávních vad, není však určeno k revizi skutkových a právních zjištění učiněných před soudy prvního a druhého stupně. Vzhledem k tomu, že stěžovatel buduje svou argumentaci v ústavní stížnosti na námitkách, které nejsou podřaditelné pod zákonné dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b trestního řádu, není namístě trvat na vyčerpání tohoto opravného prostředku, neboť jeho podání by zjevně nevedlo k meritornímu přezkumu. Ústavní soud v daném případě dospěl k závěru, že ústavní stížnost je přípustná.“

12. Podřaditelností stěžovateli uplatněných námitek pod zákonné dovolací důvody se Ústavní soud zabýval také např. v usnesení sp. zn. IV. ÚS 400/05 ze dne 7. 11. 2005, kdy Ústavní soud naopak po posouzení stěžovatelem uplatněných námitek uzavřel, že tyto námitky bylo podle názoru Ústavního soudu možné podřadit pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, stěžovatel tedy měl k dispozici další opravný prostředek v podobě dovolání a jeho ústavní stížnost tak byla posouzena jako nepřijatelná. Obdobně Ústavní soud postupoval také v usnesení sp. zn. II. ÚS 1707/09 ze dne 6. 4. 2010. Ústavní soud také trval na vyčerpání dovolání před podáním ústavní stížnosti v případě naplnění jiných dovolacích důvodů – například v usnesení sp. zn. IV. ÚS 2/05 ze dne 11. 4. 2005 [§ 265b odst. 1 písm. d) trestního řádu], usnesení sp. zn. II. ÚS 207/05 (U 12/37 SbNU 747) ze dne 31. 5. 2005 [§ 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu], usnesení sp. zn. I. ÚS 99/06 ze dne 19. 4. 2006 [§ 265b odst. 1 písm. c) trestního řádu] nebo usnesení sp. zn. III. ÚS 3507/10 ze dne 12. 9. 2012 [§ 265b odst. 1 písm. l) trestního řádu].

13. Ústavní soud se tedy v usneseních uvedených pod body 11 a 12 fakticky zabýval podřaditelností stěžovatelem uplatněných námitek pod zákonné dovolací důvody a na základě svého vlastního závěru o nepodřaditelnosti uvedených námitek pod dovolací důvody podle § 265b trestního řádu konstatoval, že není namístě trvat na vyčerpání dovolání, a ústavní stížnost posoudil jako přípustnou (např. výše citovaná usnesení sp. zn. II. ÚS 405/03 nebo sp. zn. III. ÚS 3242/07). Naopak v jiných usneseních (např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 400/05 a další, viz výše) Ústavní soud konstatoval, že stěžovateli uplatněné námitky bylo dle názoru Ústavního soudu možné podřadit pod dovolací důvody podle § 265b trestního řádu, stěžovatelé měli k dispozici další opravný prostředek a jejich ústavní stížnost tak byla posouzena jako nepřijatelná. Taková rozhodovací praxe, kdy Ústavní soud sám posuzuje (ne)existenci dovolacích důvodů a nahrazuje tak rozhodovací činnost Nejvyššího soudu, se však jeví být v rozporu se zásadou subsidiarity ústavní stížnosti.

IV.

Aktuální rozhodnutí Ústavního soudu týkající se dovolání v trestních věcech

14. Aktuálně se Ústavní soud zabýval podmínkou vyčerpání dovolání v trestních věcech v usnesení sp. zn. I. ÚS 3315/13 ze dne 6. 11. 2013, kde Ústavní soud na podmínce vyčerpání dovolání v trestních věcech trvá a uvádí, že „... řízení o dovolání, a to v žádném svém stadiu, se nemůže ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv. Existují-li v zákoně omezení práva na přístup k soudu v rámci řízení o tomto mimořádném opravném prostředku, je dovolací soud povinen interpretovat a aplikovat podmínky připuštění dovolání tak, aby dodržel maximy práva na spravedlivý proces vymezené evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a Listinou. Jinými slovy, při rozhodování o dovolání v rámci trestního řízení musí být trestní řád vykládán ústavně konformním způsobem a podmínky připuštění dovolání podle § 265b trestního řádu je třeba vykládat tak, aby byla naplněna Ústavou stanovená povinnost soudů poskytovat jednotlivci ochranu jeho základních práv. ... Z uvedeného vyplývá, že Nejvyšší soud je povinen v rámci dovolání posoudit, zda nebyla v předchozích fázích řízení porušena základní práva dovolatele, včetně jeho práva na spravedlivý proces. ... Jinými slovy, námitky porušení práva na spravedlivý proces jsou vždy způsobilým dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu (viz, mutatis mutandis pro civilní řízení, usnesení sp. zn. III. ÚS 772/13 ze dne 28. 3. 2013, bod 11). ... Ústavní soud by tedy překročil své pravomoci, pokud by předloženou ústavní stížnost projednal bez toho, aby se k namítanému porušení práva na spravedlivý proces měl možnost nejdříve vyjádřit Nejvyšší soud.“. Soudkyně zpravodajka v daném usnesení dále uvádí, že v této věci nesdílí názory uvedené v usneseních sp. zn. III. ÚS 3050/09 ze dne 17. 12. 2009 a sp. zn. IV. ÚS 3407/11 ze dne 5. 12. 2011, ale považuje je za překonané i s ohledem na nové znění § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu účinné od 1. 1. 2013. V souvislosti s daným usnesením je dále zapotřebí uvést, že tímto rozhodnutím nebylo stěžovateli zabráněno v přístupu k Ústavnímu soudu vzhledem k tomu, že v době vydání rozhodnutí stěžovateli stále běžela dvouměsíční lhůta k podání dovolání k Nejvyššímu soudu.

V.

Zásada subsidiarity ústavní stížnosti

15. V ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu má svůj právní základ zásada subsidiarity ústavní stížnosti, z níž plyne též princip minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti orgánů veřejné moci, což znamená, že ústavní stížnost je krajním prostředkem k ochraně práva, nastupujícím tehdy, kdy náprava před těmito orgány již není standardním postupem možná. Ústavní soudnictví je především vybudováno na zásadě přezkumu věcí pravomocně skončených, v nichž případná protiústavnost již není napravitelná jiným způsobem, tj. procesními prostředky, jež se podávají z právních předpisů upravujících příslušné (soudní) řízení. Ústavnímu soudu nepatří obcházet pořad práva, protože není součástí soustavy obecných soudů (usnesení sp. zn. III. ÚS 3507/10 ze dne 12. 9. 2012). Především obecným soudům *a priori* je totiž adresován imperativ formulovaný v čl. 4 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“). Ochrana ústavnosti v právním státě tak nemůže být pouze úkolem Ústavního soudu, nýbrž musí být úkolem celé justice. Ústavní stížnost tedy představuje prostředek *ultima ratio* [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 117/2000 ze dne 13. 7. 2000 (N 111/19 SbNU 79)] a je nástrojem ochrany základních práv, nastupujícím po vyčerpání všech dostupných efektivních prostředků k ochraně práv uplatnitelných ve shodě se zákonem v systému orgánů veřejné moci (usnesení sp. zn. IV. ÚS 2891/08 ze dne 3. 4. 2009).

16. Smyslem a funkcí ústavní stížnosti je náprava rozhodnutí či jiného zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv stěžovatele. K této nápravě však nemůže dojít, aniž by byly vyčerpány všechny opravné prostředky před orgány činnými v trestním řízení, které jsou stěžovateli k dispozici. Pokud by Ústavní soud v rozporu se zásadou subsidiarity rozhodoval sám, aniž by předtím byly vyčerpány všechny možnosti, jak dosáhnout nápravy protiprávního stavu, mohl by nepřípustně zasáhnout do kompetence jiných státních orgánů (zde obecných soudů) a narušit zásadu dělby kompetencí. Proto v případech, kdy stěžovatel nevyužije všechny dostupné procesní prostředky nápravy, považuje Ústavní soud ústavní stížnost za nepřipustnou (usnesení sp. zn. III. ÚS 3507/10 ze dne 12. 9. 2012).

VI.

K rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu

17. Dovolací řízení se v žádném svém stadiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu vymezeného Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a rozhodovací praxe nesmí narušovat ústavní zásadu rovnosti účastníků řízení. Stejně tak musí rozhodovací praxe obecných soudů interpretovat domácí právo konformně se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z relevantních mezinárodních smluv (čl. 1 odst. 2 Ústavy). Ústavní soud připomíná, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivý proces) obsahuje ustanovení, s nimiž musí být ustanovení zákonného procesního práva interpretována souladně, a to včetně těch ustanovení trestního řádu, která vymezují dovolací důvody uvedené v ustanovení § 265b trestního řádu [nálezy sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. 8. 2004 (N 114/34 SbNU 187), obdobně nálezy sp. zn. II. ÚS 669/05 ze dne 5. 9. 2006 (N 156/42 SbNU 275)].

18. Neobstojí tedy ani námitka nedostatku kompetence dovolacího soudu zabývat se dovoláními podanými z jiných důvodů, než jsou důvody vyplývající z Nejvyšším soudem aplikovaného výkladu trestního řádu. Závaznými kompetenčními normami jsou i pro Nejvyšší soud čl. 4, 90 a 95 Ústavy zavazující soudní moc k ochraně základních práv. V tomto duchu je třeba vykládat i zákonné vymezení dovolacích důvodů, ze kterého nemůže být vyvozen rozhodovací postup, který by zakládal různost v možnosti přístupu odlišných skupin účastníků řízení k Nejvyššímu soudu (nálezy sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. 8. 2004, obdobně nálezy sp. zn. II. ÚS 669/05 ze dne 5. 9. 2006).

19. Je-li dovolání výjimečným opravným prostředkem, jehož účelem je vedle sjednocování judikatury i ochrana práv, zejména práv základních, pak ústavní stížnost z hlediska svého ústavního vymezení nemůže být postavena vedle dovolání s tím, že vady, které jsou výkladem vyloučeny

z jakéhokoli přezkumu v rámci dovolacího řízení, mohou být zhojeny v řízení o ústavní stížnosti. Tím by se z ústavní stížnosti stal specializovaný mimořádný opravný prostředek pro nápravu procesních a skutkových pochybení obecných soudů, což však nelze s ohledem na ústavní vymezení role Ústavního soudu připustit (čl. 83 Ústavy). Naopak lze požadovat, aby Nejvyšší soud cestou interpretace ustanovení trestního řádu o dovolání zajistil naplnění obou zmíněných účelů řízení o dovolání (nález sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. 8. 2004).

20. Důvody dovolání jsou specifikovány taxativním způsobem v § 265b odst. 1 písm. a) až l) trestního řádu. Dovolací důvody jsou natolik konkretizovány, že o jejich obsahu není v rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu pochyb. V některých případech ovšem vznikají pochybnosti při aplikaci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, podle kterého dovolání lze podat, jestliže „rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení“. Výklad tohoto dovolacího důvodu byl krátce po jeho zavedení novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. prováděn Nejvyšším soudem velmi restriktivně a Ústavní soud se k tomuto přístupu při kontrole ústavnosti opakovaně vyjádřil. Zaujal stanovisko, podle kterého příliš restriktivní výklad důvodnosti dovolání je ústavně neudržitelný. V této souvislosti Ústavní soud připomněl, že dovolací řízení se v žádném svém stadiu nenachází mimo ústavní rámec pravidel spravedlivého procesu (nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 669/05 ze dne 5. 9. 2006).

21. Ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy zaručuje právo na spravedlivý proces a čl. 6 odst. 2 Úmluvy garantuje, že vina obviněného musí být prokázána zákonným způsobem. Základní zásady spravedlnosti řízení, zejména principy rovnosti zbraní a kontradiktornosti, se nutně vztahují i na dokazování, zejména na způsob provedení důkazů. Evropský soud pro lidská práva ve své praxi uplatňuje doktrínu, podle které řízení jako celek musí mít spravedlivý charakter požadovaný čl. 6 Úmluvy, a to včetně způsobu provedení důkazů v neprospěch i ve prospěch obviněného (srov. rozsudek Barberà et al. proti Španělsku ze dne 6. 12. 1988, A146, § 68, nebo rozsudek Schenk proti Švýcarsku ze dne 12. 7. 1988, A140, § 46n, nebo aktuálně rozsudek Tseber proti České republice ze dne 22. 11. 2012 č. 46203/08). Dodržování pravidel dokazování, včetně opatřování důkazů, totiž zaručuje věrohodnost důkazu, působí preventivně proti porušování zákona orgány činnými v trestním řízení, zaručuje, že do práv a svobod občana se zasahuje jen v mezích zákona, a garantuje tak legitimitu práva státu trestat (Repík, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, str. 194–195). Kontrola dodržování těchto pravidel z pohledu práva na spravedlivý proces nenáleží pouze Ústavnímu soudu, ale zavazuje i soudy obecné.

22. Ústavní soud zastává názor, že i jednotlivý důkazní prostředek (např. výslech svědka, ohledání místa činu, rekonstrukce atd.) a způsob jeho opatření (odposlech a záznam telekomunikačního provozu, domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor, sledování zásilky atd.) či jeho opomenutí může mít podstatný vliv na rozhodnutí ve věci samé a jeho protiústavní povaha může porušovat právo na spravedlivý proces (čl. 6 Úmluvy) nebo jiné Úmluvou garantované právo (čl. 8 odst. 2 Úmluvy).

23. Názor Ústavního soudu uvedený v nálezu sp. zn. I. ÚS 4/04 (N 42/32 SbNU 405) ze dne 23. 3. 2004 (podle kterého nesprávné zjištění skutkového stavu nelze striktně oddělovat od nesprávné právní kvalifikace skutku, protože tyto dvě kategorie jsou v podstatě neoddělitelné) však neznamená, že by Nejvyšší soud v každém případě, kdy dovolání obsahuje argumentaci ve vztahu ke skutkovým zjištěním, musel považovat dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu za *prima facie* naplněný. Když dovolatel namítá porušení práva na spravedlivý proces v oblasti dokazování [dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu], popřípadě jiný z dovolacích důvodů stanovených v § 265b odst. 1 trestního řádu, je na základě čl. 4, 90 a 95 Ústavy České republiky vždy povinností Nejvyššího soudu řádně zvážit a rozhodnout, zda dovolatelem uváděný důvod je či není dovolacím důvodem. Je totiž jediným oprávněným orgánem, kterému v tomto stadiu přísluší posuzovat naplnění konkrétního dovolacího důvodu (viz § 54 rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Janyr a ostatní proti České republice ze dne 13. října 2011, č. stížností 12579/06, 19007/10 a 34812/10), a toto posouzení je závaznou podmínkou pro případné podání ústavní stížnosti (ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

VII.

Odůvodnění výroku

24. Z dikce ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném od 1. 1. 2013, jednoznačně vyplývá povinnost stěžovatelů vyčerpat všechny procesní prostředky, které jim zákon k ochraně jejich práva poskytuje – tedy i mimořádný opravný prostředek v podobě dovolání v trestních věcech, pokud je dovolání v dané věci přípustné. Pokud je v ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu stanovena povinnost vyčerpat i mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřípustný z důvodů závisejících na jeho uvážení, tím spíše musí stěžovatelé vyčerpat mimořádný opravný prostředek v případě, kdy je tento přípustný (§ 265a trestního řádu).

25. Ústavní stížnost je prostředkem ochrany práv, který je subsidiární ke standardním „neústavním“ institutům. Především obecné soudy jsou povolány k ochraně práv fyzických a právnických osob, a teprve není-li dosaženo nápravy v rámci režimu obecného soudnictví, může se v rozsahu omezeném hledisky ústavnosti uplatnit ochrana poskytovaná přezkumem Ústavního soudu. Ústavní soud tak nemůže sám posuzovat splnění podmínek, které otevírají prostor k meritornímu dovolacímu přezkumu, tato role mu nepřísluší. Otázku, zda námitky stěžovatele naplňují některý z dovolacích důvodů, musí posuzovat Nejvyšší soud, neboť kdyby tak Ústavní soud učinil bez tohoto posouzení, nepřipustně by zasahoval do činnosti Nejvyššího soudu a potažmo i obecné justice.

26. Závaznými kompetenčními normami jsou i pro Nejvyšší soud čl. 4, 90 a 95 Ústavy zavazující soudní moc k ochraně základních práv. Dovolací řízení se tak nemůže nacházet mimo ústavní rámec ochrany základních práv a pravidel spravedlivého procesu vymezeného Úmluvou a Listinou. Nejvyšší soud je tedy povinen v rámci dovolání posoudit, zda nebyla v předchozích fázích řízení porušena základní práva dovolatele, včetně jeho práva na spravedlivý proces. Každá důvodná námitka porušení ústavních práv je podkladem pro zrušení napadeného rozhodnutí v řízení o dovolání. Nejvyšší soud je v této fázi řízení povinen při posuzování příslušného dovolacího důvodu toto pravidlo uplatňovat bezvýjimečně a nepřenášet tuto odpovědnost na Ústavní soud. Z uvedeného vyplývá, že námitka stěžovatelů stran neefektivnosti využití opravného prostředku v podobě dovolání nemůže obstát.

VIII.

Závěr

27. Protože se uvedené závěry odchyľují od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu sp. zn. I. ÚS 180/03 ze dne 2. 3. 2004 (N 32/32 SbNU 293) a v nálezu sp. zn. I. ÚS 864/11 ze dne 16. 6. 2011 (N 116/61 SbNU 695), předložil I. senát Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, otázku povinnosti stěžovatele vyčerpat ve věcech trestních vždy i mimořádný opravný prostředek v podobě dovolání ve vztahu k přípustnosti ústavní stížnosti k posouzení pléna Ústavního soudu, které se s jeho argumentací v celém rozsahu ztotožnilo a přijalo právní názor, jenž je uveden ve výroku tohoto stanoviska.

28. S ohledem na práva účastníků řízení a zejména s přihlédnutím k principu právní jistoty se toto stanovisko použije na ústavní stížnosti podané k Ústavnímu soudu dnem následujícím po dni vyhlášení stanoviska ve Sbírce zákonů.

Předseda Ústavního soudu:

JUDr. **Rychetský** v. r.

Odlišné stanovisko podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujali k odůvodnění stanoviska pléna soudci Vladimír Sládeček a Radovan Suchánek.

Vydává a tiskne: Tiskárna Ministerstva vnitra, p. o., Bartůňkova 4, pošt. schr. 10, 149 01 Praha 415, telefon: 272 927 011, fax: 974 887 395 – **Redakce:** Ministerstvo vnitra, nám. Hrdinů 1634/3, pošt. schr. 155/SB, 140 21 Praha 4, telefon: 974 817 289, fax: 974 816 871 – **Administrace:** písemné objednávky předplatného, změny adres a počtu odebíraných výtisků – MORAVIAPRESS, a. s., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, tel.: 516 205 175, e-mail: sbirky@moraviapress.cz. Objednávky ve Slovenské republice přijímá a titul distribuuje Magnet-Press Slovakia, s. r. o., Teslova 12, 821 02 Bratislava, tel.: 00421 2 44 45 46 28, fax: 00421 2 44 45 46 27. **Roční předplatné** se stanovuje za dodávku kompletního ročníku včetně rejstříku z předcházejícího roku a je od předplatitelů vybíráno formou záloh ve výši oznámené ve Sbírce zákonů. Závěrečné vyúčtování se provádí po dodání kompletního ročníku na základě počtu skutečně vydaných částek (první záloha na rok 2014 činí 6 000,- Kč) – Vychází podle potřeby – **Distribuce:** MORAVIAPRESS, a. s., U Póny 3061, 690 02 Břeclav, celoroční předplatné a objednávky jednotlivých částek (dobírky) – 516 205 175, objednávkovo-knihkupci – 516 205 175, e-mail – sbirky@moraviapress.cz, zelená linka – 800 100 314. **Internetová prodejna:** www.sbirkyzakonu.cz – **Drobný prodej** – **Brno:** Ing. Jiří Hrazdil, Vranovská 16, SEVT, a. s., Česká 14; **České Budějovice:** SEVT, a. s., Česká 3, tel.: 387 319 045; **Cheb:** EFREX, s. r. o., Karlova 31; **Chomutov:** DDD Knihkupectví – Antikvariát, Ruská 85; **Kadaň:** Knihárství – Příbíkova, J. Švermy 14; **Liberec:** Podještědské knihkupectví, Moskevská 28; **Olomouc:** Zdeněk Chumchal – Knihkupectví Tycho, Ostružnická 3; **Ostrava:** LIBREX, Nádražní 14; **Otrokovice:** Ing. Kučeřík, Jungmannova 1165; **Pardubice:** ABONO s. r. o., Sportovců 1121, LEJHANEC, s. r. o., třída Míru 65; **Plzeň:** Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, nám. Českých bratří 8; **Praha 3:** Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, K Červenému dvoru 24; **Praha 4:** Tiskárna Ministerstva vnitra, Bartůňkova 4; **Praha 6:** PERIODIKA, Komornická 6; **Praha 9:** Abonentní tiskový servis-Ing. Urban, Jablonecká 362, po – pá 7 – 12 hod., tel.: 286 888 382, e-mail: tiskovy.servis@top-dodavatel.cz, DOVOZ TISKU SUWECO CZ, Klečákova 347; **Praha 10:** BMSS START, s. r. o., Vinohradská 190, MONITOR CZ, s. r. o., Třebohostická 5, tel.: 283 872 605; **Přerov:** Jana Honková-YAHO-i-centrum, Komenského 38; **Ústí nad Labem:** PNS Grosso s. r. o., Havířská 327, tel.: 475 259 032, fax: 475 259 029; **Zábřeh:** Mgr. Ivana Patková, Žižkova 45; **Žatec:** Jindřich Procházka, Bezděkov 89 – Vazby Sbírek, tel.: 415 712 904. **Distribuční podmínky předplatného:** jednotlivé částky jsou expedovány neprodleně po dodání z tiskárny. Objednávky nového předplatného jsou vyřizovány do 15 dnů a pravidelné dodávky jsou zahajovány od nejbližší částky po ověření úhrady předplatného nebo jeho zálohy. Částky vyšlé v době od zaevídování předplatného do jeho úhrady jsou doposílány jednorázově. Změny adres a počtu odebíraných výtisků jsou prováděny do 15 dnů. **Reklamace:** informace na tel. čísle 516 205 175. V písemném styku vždy uvádějte IČO (právnícká osoba), rodné číslo (fyzická osoba). **Podávání novinových zásilek** povoleno Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Jižní Morava Ředitelství v Brně č. j. P/2-4463/95 ze dne 8. 11. 1995.